

## **Anna Herbichová, *Dívky, které přežily holokaust*, Brno: CPress, 2021, 268 s.**

**Milan Mašát**

V roce 2021 vyšla v brněnském nakladatelství CPress v překladu Markéty Páralové Tardy publikace Anny Herbichové *Dívky, které přežily holokaust*. Jsem přesvědčen, že vzhledem k narůstajícímu časovému odstupu od konce druhé světové války je velmi potřebné připomínat široké čtenářské veřejnosti vybrané události této historické etapy, jejichž účelem bylo vyhladit některé skupiny osob, zejména ty židovské národnosti nebo vyznávající judaismus.

V konotaci s vyjádřením jedné z žen, jejíž životní příběh byl do recenzované knihy zařazen, „*musíme nahlas mluvit o tom, co se stalo. Přinášet svědectví o hrůzostrašných zločinech, které způsobil člověk člověku. Ale taktéž musíme optimisticky hledět do budoucnosti. Dělat všechno proto, aby se to nikdy neopakovalo*“<sup>1</sup>, se domnívám, že posláni publikace je zcela explicitní: jejím účelem je prostřednictvím příběhů konkrétních žen čtenářům předestřít varování, která nám vymezená linie této historické epochy předkládá a jež nám poskytuje vzor, jakým lze stigmatizačním, perzekučním a xenofobním projevům nenávisti předcházet a uvádí možné postupy, jak na ně včas a cíleně reagovat. Jsem přesvědčen, že v některých těchto aspektech lze shledat určité paralely i k jistým událostem odehrávajícím se v současném světě. Vyznění těchto literárně zaznamenaných pamětí je proto velmi aktuální.

Publikace se skládá z příběhů sedmi žen, které díky šťastným okolnostem přežily snahu Adolfa Hitlera a jeho přísluhovačů o jejich vyhlazení. Každá z příhod je založena na autentickém vyprávění, přičemž narativ určitým způsobem přesahuje výklad o hrůzách vybrané linie událostí druhé světové války: je přiblíženo dětství žen v předválečném období a je vykreslen jejich nelehký osud po konci druhé světové války. Vlivem různých společenských a politických událostí mnohé z nich emigrovaly ze své vlasti, Polska, do různých zemí, především do Palestiny.

V epilogu recenzované publikace, v *Úvodu*, Anna Herbichová čtenářům sumárně představuje ženy, jejichž příběhy do ní byly zařazeny: „*Historici odhadují, že na území okupovaného Polska přežilo několik desítek tisíc Židů. Mezi zachráněnými bylo mnoho žen a dívek. Každá z nich může vyprávět vlastní příběh. Plný nebezpečí, strachu, utrpení. To, co tyto ženy přežily, překračuje hranice*

<sup>1</sup> HERBICHOVÁ, Anna. *Dívky, které přežily holokaust*. Brno: CPress, 2021. 978-80-264-3843-4., s. 268.

*lidské představivosti. Byly loveny jako divoká zvířata, neznaly dne ani hodiny. Skrývaly se v lesních zemljankách pokrytých ledem. Na půdách, ve sklepích nebo stodolách. Trpěly hladem, nemocemi a ponižením. Aby přežily, musely se často zříci vlastní totožnosti. (...) Byly odsouzeny k smrti, ale našly v sobě tolik síly, aby o život bojovaly. Neměly ten boj přežít. Ale přežily. Přese všechno.*<sup>2</sup> Jak z uvedeného vyplývá, posuzovaná kniha je určitým kompilátem různých životních osudů spojených touhou přežít.

Ženy, které svým vyprávěním do publikace přispěly, pochází z různých společenských vrstev, jejich osudy během druhé světové války byly do určité míry rozdílné. Jejich společným znakem byla (až na výjimky) ztráta blízkých, a s tím související nutnost postarat se samy o sebe, a to nejenom během válečného konfliktu, ale i po něm. Mnohé z nich svá traumata plynoucí z hrůz, které prožily a kterým byly nuceny přihlížet, implicitně přenášely na své budoucí potomky, kteří se s nimi museli nějakým způsobem vyrovnat. Ona traumata také vedla u některých z přeživších k citovému vyprahnutí, k neschopnosti brečet. Určitá emocionální plochost, která se stala jejich obranným reflexem ve válečném období, některé z žen provázela i po válce. Většina z nich prahla po fungující rodině, která měla zaplnit místo po jejich blízkých, o které přišly v plynových komorách, při ukrývání se před transportem nebo při událostech spojených s likvidací některých polských ghatt. Ve snaze „žít normálně“ se tak většinou provdaly za muže, s nimiž se jejich cesta během druhé světové války nějakým způsobem zkrátila. Svazek byl povětšinou motivován snahou najít v rodině bezpečné zázemí.

Neobvyklý je příběh ženy, která se až v nedávné době dozvěděla, že jako malá dívka byla propašována z ghetta k lidem, kteří se stali jejími rodiči. Tato skutečnost nebyla během druhé světové války výjimečnou: mnozí rodiče internovaní v koncentračních táborech spatřovali v odloučení od svých dětí jedinou možnou cestu, jak zvýšit šanci svých potomků na přežití. Do publikace je tedy kromě situací, kdy rodiče nějakým způsobem předali své děti do kláštera, zaražen i příběh ženy, která vyrůstala jako polská katolická dívka a která si do nedávné doby myslela, že její rodiče, kteří ji vychovali, jsou jejími nejbližšími pokrevními příbuznými. K pátrání po svých biologických rodičích se rozhodla až po hádce se svým otcem, který ji při výměně názorů řekl, že není jejím biologickým rodičem. Joanna Sobolewska-Pyzová kapitolu zakončuje těmito slovy: „Bohužel, mnozí z nás se to nikdy nedozvěděli. Dodnes vedou poklidný život, mají děti a vnoučata. Jejich dny se pomalu chýlí ke konci. A oni vůbec neví, že kdysi dávno k něčemu došlo. Nikdo jim to nikdy neřekl. A už ani neřekne.“<sup>3</sup>

<sup>2</sup> HERBICHOVÁ, Anna. *Dívky, které přežily holokaust*, s. 7–8.

<sup>3</sup> SOBOLEWSKÁ-PYZOVÁ, Joanna. Inka – Po stopách ztracené rodiny. In HERBICHOVÁ, Anna. *Dívky, které přežily holokaust*, s. 239.

Součástí publikace je množství fotografií ze soukromých archivů žen. Vyobrazení dokresluje zařazené příběhy. Domnívám se, že obrazová složka může napomoci k jistému odabstraktnění událostí holokaustu, ke kterému samozřejmě dochází již predestinací osudu konkrétních žen, nicméně fotografie mohou působit (zejména na mladší čtenáře) jako určitý důkaz o tom, že vyprávění jsou pravdivá a že se zmíněné hrůzostrašné události opravdu odehrály. Tato skutečnost může zvýšit žádoucí vyznění literárně zaznamenaných svědectví o hrůzách, které se během druhého světového válečného konfliktu odehrávaly.

Recenzovaná publikace se z okruhu literárně zaznamenaných svědectví vztahujících se k jedné linii událostí druhé světové války vymyká, a to zejména prizmatem, kterým se na dané události nahlíží: jedná se pouze o výpovědi žen. Výklad je rovněž výjimečný svým zaměřením: není orámován začátkem a koncem druhé světové války, ale důraz je kladen i na osudy svědkyň před jejím začátkem, což je podle mého názoru důležité pro vykreslení kontrastu v oblasti předválečného života přeživších, který byl spojen s jejich určitým sociálním a společenským zázemím.

Jsem přesvědčen, že je nutné, aby se široká čtenářská veřejnost stále seznamovala s konkrétními osudy lidí, kteří byli přímými svědky nacistických zvěstev. Neustálé připomínání těchto událostí může vést k tomu, aby se neopakovaly, přestože různým stigmatizačním, perzekučním, xenofobním a jiným nenávisně zaměřeným tendencím budeme v naší demokratické společnosti neustále vystavováni. Domnívám se, že publikace Anny Herbichové *Dívky, které přežily holokaust* může prostřednictvím varování v ní predestinovaných napomoci k tomu, aby tyto projevy (nejenom) v české společnosti nezakořenily a nedošlo k jejich nežádoucímu rozvoji a akcentaci.